

folkhälsobokslut

2010

med inriktning
på barn och
ungdomar

SVENLJUNGA
KOMMUN

Innehållsförteckning

Förord.....	2
Bakgrund.....	3
Några viktiga begrepp.....	4
Hälsoindex 0-16 år, kort analys samt kommentarer.....	5
Hälsoindex 16 år och äldre, kort analys samt kommentarer.....	9

Förord:

Det du nu har i din hand är en uppföljningsmodell - ett hälsoindex eller bokslut över barn och ungas hälsa i Svenljunga kommun 2010.

Hälsoindexet ska förhoppningsvis ge en sammanfattande bild över några indikatorer som påverkar barn och ungas hälsa. För att ge en bredare bild, så kompletteras den med ett hälsoindex för åldrarna över 16 år, eftersom vuxnas levnadsvanor i hög grad påverkar barn och ungdomar.

Modellen ska förhoppningsvis ge ett bättre underlag i diskussionen om vilka prioriteringar som bör göras. Den kan också fungera som ett slags uppföljningsinstrument för gjorda insatser och förändringar på längre sikt.

När du studerar enskilda indikatorer i hälsoindexet är det viktigt att du samtidigt läser kommentarerna. Där finns förklaringar och kompletterande information, för att sätta in siffrorna i ett större sammanhang samt även jämförelser mot riket och mellan könen.

Vilka indikatorer, som speglar hälsan kan alltid diskuteras och nya tillkommer ständigt. Jag hoppas att modellen och indikatorerna diskuteras, så att vi med tiden kan utveckla modellen till Svenljungas "egen".

Svenljunga i november 2010

Lena Lövgren
Folkhälsosamordnare
Telefon: 0325-18370
lena.lovgren@svenljunga.se

Bakgrund:

Folkhälsa är ett uttryck för befolkningens hälsotillstånd, som tar hänsyn såväl till nivå som till fördelning. Folkhälsan bör med andra ord inte bara vara så bra som möjligt - den bör också vara så jämlikt fördelad som möjligt.

Det är inte helt lätt att beskriva folkhälsan på ett enkelt sätt. Folkhälsobokslut är en metod bland flera andra. Bokslutet bidrar till att skapa ett bättre beslutsunderlag för kommande åtgärder/insatser samt fungerar som ett uppföljningsinstrument för förändringar i ett långsiktigt perspektiv.

I dagens samhälle är det snarare mängden information än bristen på den som gör det svårt att få en bild av verkligheten. Därför har jag valt att göra en enkel sammanfattning med ett begränsat antal indikatorer, som sannolikt påverkar hälsan. "hälsoindex" är en tolkning av verkligheten, utifrån ett hälsofrämjande synsätt.

Det viktigaste är analysen av den bild som skymtar och de åtgärder vi sedan gör i anslutning till de fakta som kommer fram. Oftast krävs långsiktiga åtgärder för att nå förändringar på sikt.

Det nationella målet "Att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen", de 11 målområdena, regionens folkhälsopolitiska policy liksom riktlinjerna för folkhälsoarbete, enligt avtalet med kommunen har påverkat valet av indikatorer. Jag har även tagit med några basindikatorer, som även används i flera andra kommuner.

Svenljunga kommun har valt att främja barns och ungdomars hälsa som en av flera inriktningar. Detta innebär ett förhållningssätt som ska genomsyra allt arbete i kommunen - inte som en extra arbetsuppgift, utan som en annan dimension i arbetet. Jämför gärna med jämställdhets- eller kvalitetsarbete, som bör genomsyra allt arbete.

Svenljunga kommun har sedan tidigare en folkhälsoprofil, där ett antal nyckeltal eller indikatorer identifierats. Några av dessa har legat till grund för detta folkhälsobokslut, men det har också knutits starkare till de enskilda förvaltningarnas redovisningar.

Målet har varit att ta tillvara de fakta som vi redan har i dag.

Några viktiga begrepp:

- Hälsöfrämjande arbete: Arbete där fokus ligger på friskfaktorer och skyddsfaktorer för hälsa. Hälsa ses som en resurs och innefattar handlingsförmåga/frihet, välbefinnande och mening.
- Välfärd: Ett tillstånd av materiell och social trygghet.
- Folkhälsa: Ett uttryck för befolkningens hälsotillstånd, som tar hänsyn till både nivå som fördelning av hälsan.
- Indikator: Ett förhållande som används som markör för ett visst annat förhållande - hälsa.
- Folkhälsoindex: Ett mått som sammanfattar flera förhållanden och som avser att spegla folkhälsan hos en definierad grupp.

Hälsoindex barn och ungdomar 0-16 år:

Svenljunga kommuns övergripande inriktning är att främja barn och ungas hälsa. Mycket av den rikstäckande statistiken gäller endast från 16 år och uppåt. Därför används i stor utsträckning lokala data för barn och ungdomar. Dessa data hämtas lokalt via de olika förvaltningarna. Jämförelsen gäller nuläget jämfört med snittet av de senaste 5-10 åren.

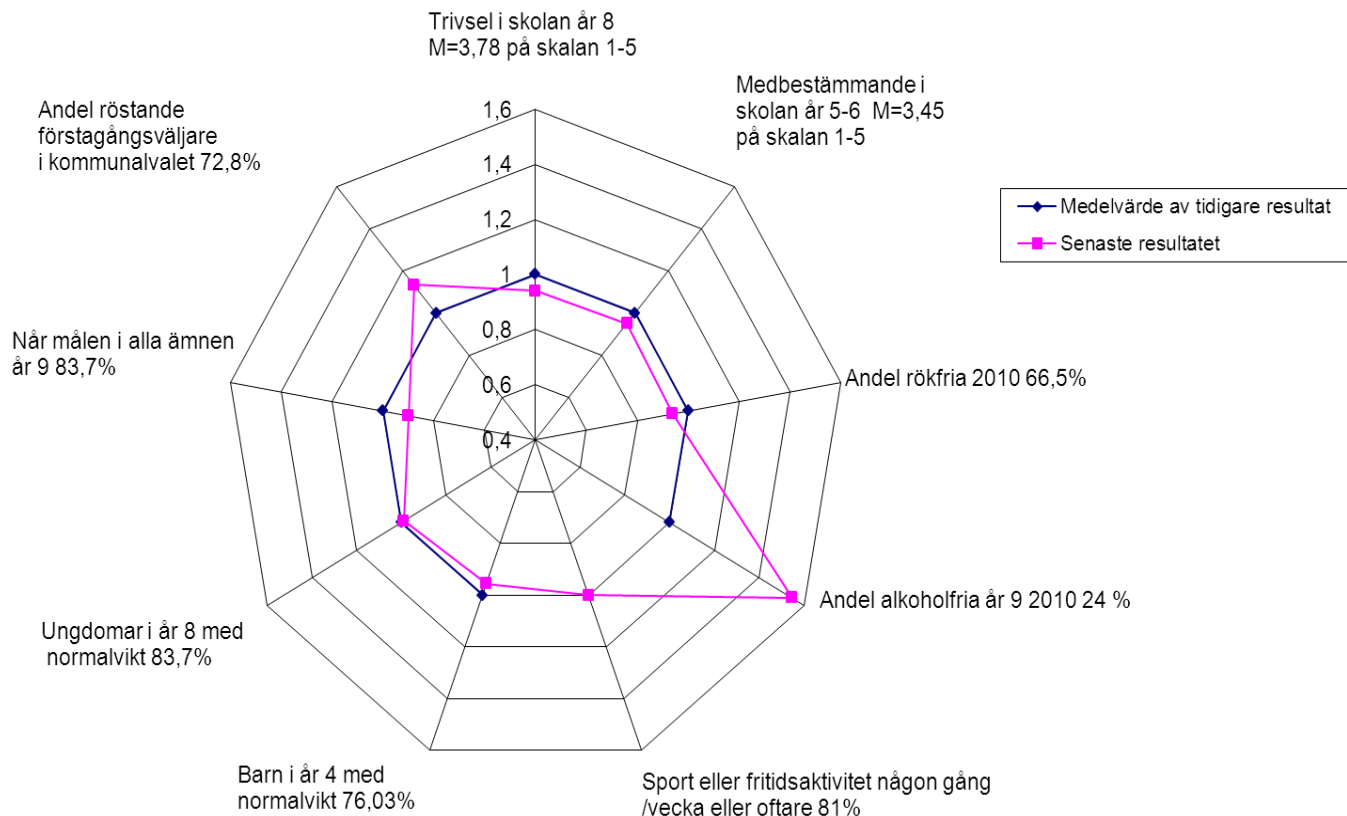
Den rosa ringen gäller de senaste resultaten (från 2009-2010) och den blå ringen visar snittet av de senaste 5-10 åren.

De indikatorer som ligger innanför den blå ringen har försämrats jämfört med tidigare år och de indikatorer som ligger utanför den blå ringen har förbättrats jämfört med tidigare år. Skillnaden åskådliggörs i procentuell förändring jämfört med tidigare resultat.

Kommentarerna kompletterar indexet och det är viktigt att läsa dem innan man drar några slutsatser. I kommentaren görs i vissa fall även andra jämförelser mellan könen och snittet i Sverige. I vissa fall finns inte jämförelsetal mer än från några av de senaste åren, vilket gör att jämförelsen blir mer osäker – detta framgår i kommentarerna.

För att ge en kompletterande bild har jag gjort ett separat hälsoindex med indikatorer från 16 år och uppåt. Där görs en jämförelse med hur det ser ut i övriga Sverige. Läs mer på sidan 9.

Hälsindex 2010 i Svenljunga 0-16 år

Kort analys:

Det är positivt att fler ungdomar i år 9 som uppger att de inte har använt alkohol under det senaste året jämfört med tidigare och här står sig Svenljunga bra till även i jämförelse med övriga Sveriges nior.

Vi har också fler av förstagångsväljarna, som röstat. Det är positivt att de aktivt tar del i samhället och skapar för många en känsla av sammanhang, vilket indirekt påverkar hälsan.

Förbättringsområden:

Enligt senaste statistiken verkar det som om rökningen ökat bland våra ungdomar i Svenljunga. Bland Sjuhärads kommuner har Svenljunga flest rökare bland pojkar och flickor. Rökningen har generellt minskat snabbare i landet och till och med gått åt motsatt håll i Svenljunga.

Samtidigt som vi har en större grupp alkoholfria år 9, så har vi också en jämförelsevis stor grupp intensivkonsumenter bland våra år 9 elever. Intensivkonsumtion innebär berusningsdrickande, vilket ofta drar med sig andra problem. I jämförelse med våra grannkommuner utmärker sig framför allt flickorna men även pojkarna negativt.

Antalet barn med normalvikt i år 4: I jämförelse med tidigare sammanställningar, så har det skett en försämring. Man bedömer generellt i Sverige att viktökningen planat ut, men så är det ännu inte i Svenljunga.

Vi saknar bra indikatorer för säkerhetsfrågorna.

Kommentarer till barn och ungdomar 0-16 år

Trivsel i skolan år 8

Data hämtade ur skolenkäten som görs via barn- och utbildningsförvaltningen. Svaren redovisas även i den årliga kvalitetsredovisningen till Skolverket. Frågan som ställdes var: Trivs du i skolan och redovisningen anger medelvärdet bland alla elever. Tidigare data är hämtade från enkäterna gjorda 2005 samt 2007, eftersom det inte gjorts någon sammanställning av tidigare resultat. Det finns inte tillgång till könsuppdelade siffror i undersökningarna.

Skalan går mellan 1-5 där 1 motsvarar inte alls nöjd och 5 motsvarar jättenöjd. År 2009 var medelvärdet för trivsel 3,78 mot 4,22 i den tidigare mätningen (2007). Trivsel är precis som upplevd hälsa en god indikator på hälsa. Sven Bremberg (professor på Statens folkhälsoinstitut och Karolinska institutet) anser att utbildning av hög kvalitet tillsammans med ett skolsystem som fungerar främjar god hälsa.

Medbestämmande i skolan år 5-6

Känslan av sammanhang har stor betydelse för den upplevda hälsan. Att få vara delaktig och bestämma utifrån mognad gör att man känner sig betydelsefull och bidrar till en känsla av att kunna påverka sitt liv och sin situation. Frågan som ställdes var:

Får du vara med och bestämma hur du ska arbeta i skolan? År 2009 var medelvärdet 3,54, vilket jämförs med resultaten från 2007 då medelvärdet var 3,72.

Skalan går mellan 1-5 där 1 motsvarar inte alls nöjd och 5 motsvarar jättenöjd.

Tidigare data är hämtade från enkäterna gjorda 2005 samt 2007, eftersom det inte gjorts någon sammanställning av tidigare resultat. Det finns inte tillgång till könsuppdelade siffror i undersökningarna.

Andel rökfria elever i år 9 (i procent)

Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning gör regelbundet rikstäckande enkäter om ungdomars drogvanor. Rökare definieras som de som röker dagligen, nästan dagligen, veckoslut, fest och bara någon gång ibland.

Bland åk 9 elever 2010, så uppger 62 % av flickorna respektive 71 % av pojkarna att de är rökfria. Tyvärr är detta en försämring jämfört med 2006 då 69 % flickor respektive 80 % av pojkarna var rökfria.

De år som jämförs är årets resultat (66,5 %) och medeltalet under åren 2002 – 2006 (70,83 %). Rökningen generellt minskat snabbare i hela landet och rikssnittet ligger på 73,5 % rökfria år 9 elever enligt CAN:s undersökning 2009. Även om jämförelsen med tidigare undersökningar är något osäkra, eftersom man inte ställt frågorna exakt lika, så visar andra undersökningar på samma förhållande.

Andel alkoholfria elever i år 9 (i procent)

Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning gör regelbundet rikstäckande enkäter om ungdomars drogvanor. Alkoholkonsument definieras som konsumtion av åtminstone 1 glas öl eller 2 cl vin eller 2 cl blanddrycker inklusive cider eller 2 cl sprit någon gång under året eller mer sällan.

Andelen alkoholfria elever i år 9 i Svenljunga 2010 ligger på 23 % av flickorna och 25 % av pojkarna. Snittet i år 9 i Svenljunga ligger därmed på 24 %, vilket är en förbättring jämfört med 2006 då snittet låg på 18,5 %. Snittet i Sverige ligger på 13 % (14 % pojkar och 12 % flickor) år 2009.

Åren som jämförts är 2002-2006 då 15,5 % i snitt av eleverna i år 9 i Svenljunga uppgav att de var alkoholfria. Det är positivt att andelen alkoholfria elever ökat, men samtidigt finns en relativt stor grupp intensivkonsumenter bland år 9 eleverna i Svenljunga kommun – inte minst bland flickorna. Intensivkonsument innebär att man dricker alkohol varje månad eller oftare och att man dricker sig berusad. Påtagligt många ungdomar i Svenljunga uppger också att detta ofta lett till våld, olycksfall och oönskade sexuella kontakter.

Andel elever i år 9 (i procent) som håller på med någon sport eller annan fritidsaktivitet per vecka

Socialt kapital har en stor inverkan på människors hälsa. Det handlar om nätverk och gemenskap, vilket föreningslivet är en stor bidragsgivare till. Att träffa andra människor, anpassa sig efter regler och normer samt på ett eller annat sätt utöva gemensamma aktiviteter ger en bättre självkänsla (stärkt KASAM) och i sin tur förbättrad hälsa.

Den pågående debatten om barn och ungdomars övervikt hänger naturligtvis också ihop med andelen fysiskt aktiva barn och ungdomar i olika idrottsföreningar.

Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning (CAN) gör regelbundet rikstäckande undersökningar i år 9. Andelen elever i år 9, som uppger att de håller på med någon sport eller annan fritidsaktivitet ligger på 81 %.

77 % av flickorna och 85 % av pojkarna är föreningsaktiva.

Det finns inget jämförelsematerial från tidigare år, eftersom man inte ställt frågan i tidigare undersökningar och den finns inte heller med i den rikstäckande CAN-undersökningen.

Däremot kan man jämföra med övriga kommuner i Sjuhärad där Svenljunga ligger på ungefär samma nivå som övriga mindre sjuhäradskommuner.

Andel normalviktiga elever i år 4 (i procent)

Övervikt påverkar hälsan negativt på många sätt. Att inte kunna hänga med i lekar påverkar självkänsla och motverkar fortsatt aktivitet. Övervikt och dåliga matvanor i barndomen är svåra att förändra i vuxen ålder och bidrar till flera av våra vanligaste välevnadssjukdomar.

Siffrorna anger normalvikt eller lägre enligt skolhälsovårdens omräkning till BMI (Body Mass Index) efter ålder.

Siffrorna jämförs med medeltalet av tidigare undersökningar från läsåret 93/94, 03/04 samt från 06-09 i samma åldersgrupper.

Medelvärde från tidigare undersökningar visar att 79,5 % var normalviktiga i år 4 i Svenljunga.

Vid senaste mätningen 2009/2010, så hade siffran minskat till 76,0 % normalviktiga.

I Svenljunga har det skett en försämring jämfört med tidigare år. Man tror att ökningen generellt bromsats upp i Sverige, men tyvärr saknas sammanställningar för barn på riksnivå, samt även könsfördelade resultat för Svenjungas del.

Andel normalviktiga elever i år 8 (i procent)

För både killar och tjejer så minskar andelen som tycker att deras vikt är lagom med stigande ålder. Minst nöjda med sitt utseende är flickor i åldern 16-18 år. Statistiken visar också att sociala skillnader och ungdomar i mindre resursstarka områden är mer överviktiga än andra. (Barnombudsmannen Upp till 18 2007).

I Svenljunga jämförs årets resultat med medeltalet av några tidigare undersökningar med start från 98/99 samt 2004-2009 i samma åldersgrupper. Siffrorna anger normalvikt eller lägre enligt skolhälsovårdens omräkning till BMI (Body Mass Index) efter ålder. Bland eleverna i år 8 i Svenljunga har det skett en liten försämring från 84,5 % till 83,7 % normalviktiga 2010. Även här saknas statistik på riksnivå samt könsfördelad statistik för Svenjungas del.

Andel elever som har nått målen i alla ämnen i år 9 (i procent)

Data är hämtade via Skolverkets databas Siris. Detta mått ger en bredare bild av hur elevernas skolgång fungerar som helhet. Även om det endast krävs behörighet i svenska, engelska och matematik till gymnasiet, så har det visat sig att flera elever har svårt att klara av gymnasiet på grund av kunskapsluckor i övriga ämnen.

Att misslyckas i gymnasiet tillsammans med svårigheter att hitta arbete gynnar inte en god hälsa. Skolk har också visat på samband med drogproblematik och utanförskap.

I jämförelse med riket i snitt (76,6 2010), så ligger Svenljunga sämre till med 74,5 % 2010. 79 % av flickorna och 68 % av pojkarna i Svenljunga kommun nådde målen i alla ämnen 2010.

Generellt sett så når Pojkarna ungefär 90 procent av flickornas betygsresultat i grund- och gymnasieskolan. Flickor har generellt bättre studieresultat än pojkar i alla ämnen i skolan, utom idrott och hälsa. Störst är skillnaden i svenska och minst i matematik. Det visar Skolverkets studie om könsskillnader i skolan¹.

De år som jämförs i diagrammet är medelvärdet för åren 2000 – 2009 i Svenljunga (82,9 %).

Andel förstagångsväljare (i procent) som röstat i kommunalvalet i Svenljunga

Att aktivt ta del av samhällets utveckling genom att delta i allmänna val påverkar känslan av betydelse och mening i livet, vilket även påverkar hälsan.

Data om andelen förstagångsväljare är hämtade från röstlängderna i Svenljunga kommun. 2010 års siffra jämförs med andelen förstagångsröstare i kommunalvalet 2006.

Andelen röstande förstagångsväljare har ökat sedan förra valet. 2006 röstade 64,2% av förstagångsväljarna och 2010 hade den siffran ökat till 72,8 %.

¹ Skolverket 2006: Studien Könsskillnader i målpuppfyllelse och utbildningsval

Hälsoindex 16 år och äldre, kort analys samt kommentarer:

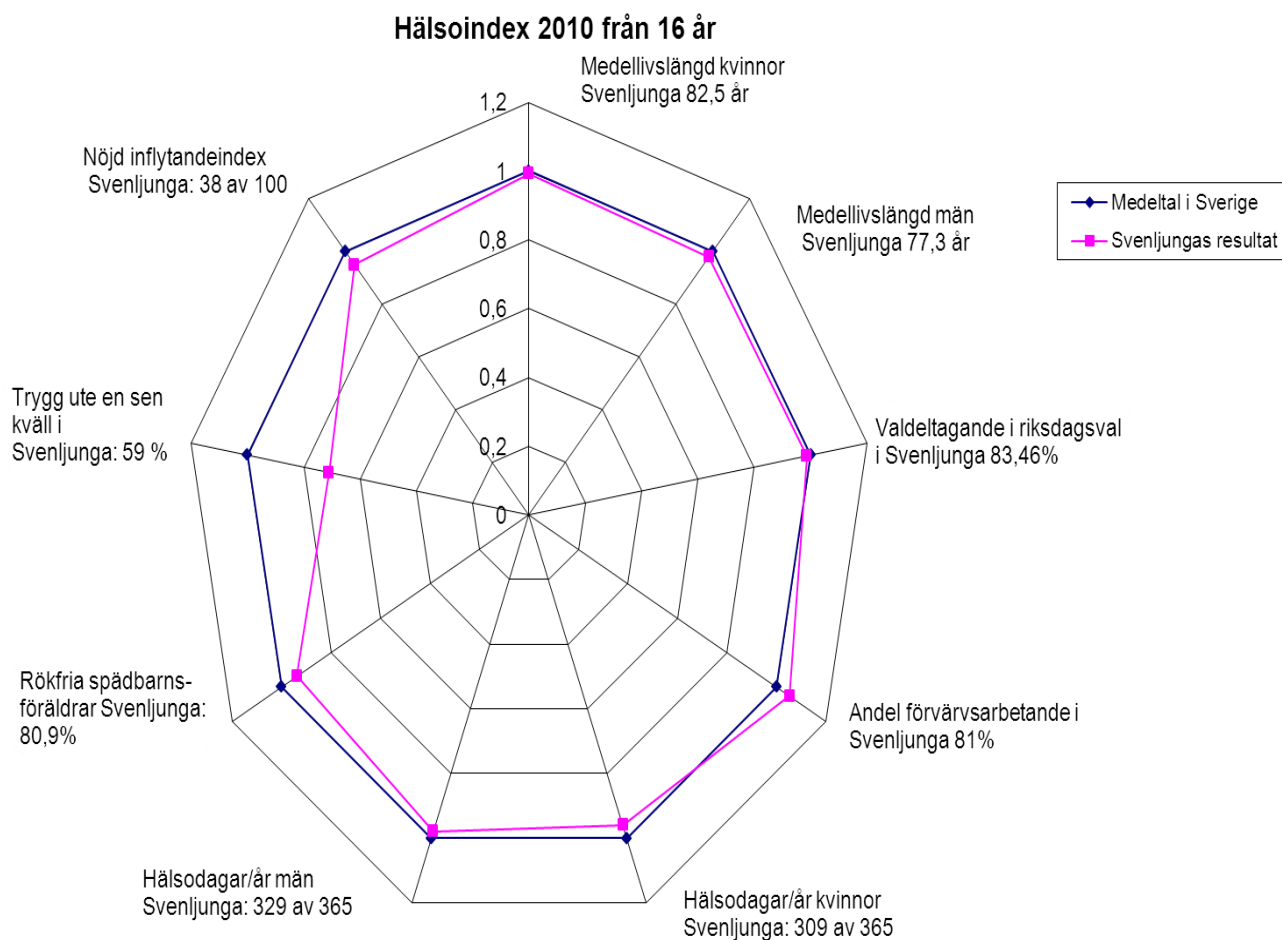
Barn och ungdomar påverkas i hög grad av vuxnas levnadsvanor och som förebilder. För att även ge en kompletterande bild av Svenljunga i förhållande till resten av Sverige har jag även sammanställt ett hälsoindex från 16 år. Varje enskild indikator förklaras och analyseras lite mer i de kommentarer som följer. I kommentaren görs i vissa fall även andra jämförelser med till exempel närliggande kommuner och mellan könen.

Den rosa ringen gäller Svenljungas siffror och den blå ringen snittet av övriga Sverige.

De indikatorer som ligger innanför den blå ringen är sämre än medeltalet i Sverige och de indikatorer som ligger utanför den blå ringen är bättre än medeltalet i Sverige. Skillnaden åskådliggörs i procentuell skillnad jämfört med medeltalet i Sverige.

Kommentarerna kompletterar indexet och det är viktigt att läsa dem innan man drar några slutsatser.

Det hade naturligtvis varit önskvärt att använda samma indikatorer i båda modellerna. Tyvärr gäller mycket av den rikstäckande statistiken från 16 år och uppåt, så det är svårt att använda samma indikatorer som för yngre åldrar.

Kort analys:

Positiva resultat:

Vi har en god förvärvsfrekvens i Svenljunga jämfört med snittet i Sverige. Att ha ett arbete och att känna sig behövd har i regel stor betydelse för hälsan.

Förbättringsområden:

Vad gäller känslan av att vara trygg ute en sen kväll, så avviker Svenljungas resultat från sverigesnittet och sedan 2008 har brottsförebyggande rådet fokuserat på trygghet. Siffran påverkas av kön och ålder samt om det händer något anmärkningsvärt i anslutning till undersökningen.

Antalet hälsodagar för män och kvinnor ligger sämre till i Svenljunga än i övriga Sverige. Dessutom har gapet ökat mellan kvinnorna i Svenljunga och i övriga Sverige sedan 2007.

Antalet hälsodagar påverkas av många faktorer, inte minst åldersstruktur och arbetsmarknadens utseende, men även traditionella livsstilsfaktorer.

Det handlar om rökning, kost, motion och alkohol där statistiken visar att det finns en hel del att förbättra. Samtidigt bör man känna till att detta mönster är vanligt bland mindre kommuner utanför tätorterna.

Till sist vill jag markera att vi saknar indikatorer för äldres hälsa. De enda jag funnit gäller olycksfall och skador och det blir konstiga jämförelser om man ska jämföra på antalet "icke skadade".

Kommentarer till hälsoindex 16 år och äldre

Medellivslängd kvinnor och män

Beskrivs som förväntat antal levnadsår efter födseln och anges som ett medelvärde för perioden 2005-2009. I Svenljunga ligger den på 82,5 år för kvinnor respektive 77,3 år för män.

Detta kan jämföras med sverigesnittet på 83,1 år för kvinnor respektive 78,9 år för män.

Faktorer som utbildningsnivå och arbetsvillkor påverkar dessa siffror. Denna indikator säger dock inget om vilken hälsa man har under levnadsåren, även om den naturligtvis också påverkar medellivslängden. Siffrorna är hämtade ut kommunala basfakta 2010 (SCB:s befolkningsstatistik).

Valdeltagande i riksdagsval (i procent)

Valdeltagande är ett uttryck för hur stor tilltron är för de traditionella demokratiska systemen men visar också viljan att delta och påverka samhällsutvecklingen.

Siffrorna är hämtade Valmyndighetens sammanställning och avser andel röstande av de röstberättigade.

Svenljunga ligger sämre till (83,46 %) än rikssnittet på 84,63 %, men skillnaden har minskat sedan 2006. I Svenljunga var 50,7% av de röstande män och 49,3% kvinnor i 2010 års riksdagsval.

Antalet förvärvsarbetande i procent

Data är hämtade från SCB:s arbetsmarknadsstatistik 2008. Att ha ett arbete och att känna sig behövd har stor betydelse för hälsan. Förvärvsarbetande räknas alla som har ett avlönat arbete minst en timma/vecka av den nattboende befolkningen i åldern 20-64 år. Svenljunga ligger bättre till på 81 % än genomsnittet i Sverige på 77 %.

I jämförelse med de tidigare åren, så kan man inte se några större förändringar i kommunen.

Det är större procentuell skillnad mellan män och kvinnors förvärvsfrekvens i Svenljunga än sverigegenomsnittet. 84 % av männen förvärvsarbetar jämfört med 78 % kvinnor i Svenljunga. I Sverige är i snitt 79 % av männen förvärvsarbetande mot 75 % av kvinnorna.

Antalet hälsodagar/år för kvinnor och män

Siffrorna kommer från Försäkringskassans uppgifter i kommunala basfakta 2009 och grundar sig på antalet dagar med sjukpenning, arbetsskadesjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukersättning och aktivitetsersättning omräknade till hela dagar förutom de dagar som arbetsgivaren betalt sjuklönen.

Hälsodagarna är omräknade från ohälsotalet och grundar sig på ett genomsnitt på 365 dagar.

Kvinnorna i Svenljunga har i snitt 309 hälsodagar jämfört med Sverigesnittet på 322. Männen i Svenljunga har i snitt 329 hälsodagar jämfört med snittet i Sverige på 336 dagar.

Det är värt att notera att skillnaden mellan kvinnor i Svenljunga och kvinnor i riket har ökat sedan 2006, vilket inte har förändrats på samma sätt för männen. Antalet hälsodagar är dock ett relativt trubbigt system. Det är inte säkert att man upplever hälsa alla dagar då man är i arbete. Även traditioner, ekonomi och typ av arbete påverkar möjligheten att vara sjukskriven.

Under de senaste åren har hälsotalet ökat snabbare i Sverige än i Svenljunga, speciellt för kvinnor. Kommunens siffror är sämre än snittet i Sverige, vilket delvis hänger ihop med åldersstruktur och arbetsmarknad.

Trygg ute en sen kväll (i procent)

Rikspolisstyrelsen har sedan flera år gjort nationella trygghetsundersökningar för att få en bild av den upplevda tryggheten. Långt ifrån alla brott anmäls, så detta är en kompletterande bild till brottsstatistiken.

Frågan som ställdes var om man känner sig trygg ute en sen kväll.

I jämförelse med snittet i Sverige, så ligger Svenljunga sämre till än rikssnittet och även i jämförelse med de andra sjuhäradskommunerna, när det gäller känsla av trygghet. 59 % uppger att de känner sig trygga ute en sen kväll vid senaste mätningen 2008.

Dessa siffror påverkas snabbt om det sker något i nära anslutning till att enkäten genomförs och låg i Svenljunga på 76 % vid förra mätningen 2006. Här kan man misstänka att det är stora skillnader i upplevelse mellan olika grupper i samhället. Nästa trygghetsmätning genomförs 2011.

Antalet rökfria spädbarnsföräldrar (i procent)

Rökning är den riskfaktor som står för den största andelen av den totala sjukdomsördan i Sverige (Statens Folkhälsoinstitut 2009). Man misstänker att rökning i uppväxtmiljön har samband med både allergier och astma hos barn.

Siffrorna anger andelen rökfria hushåll när barnet är 8 månader. Med rökare avses en person som minst en gång per dag drar i sig tobaksrök (gäller även utomhus). Rökvanorna registreras hos mamman och pappan med hjälp av ett frågeschema hos barnavårdscentralerna.

Nöjd inflytandeindex

Statistiska Centralbyrån inbjuder årligen Sveriges kommuner att delta i SCB:s Medborgarundersökning. Svenljunga deltar vart fjärde år och siffrorna avser 2009.

Att känna sig delaktig och ha inflytande påverkar den upplevda hälsan positivt.

Resultaten i undersökningen redovisas som betygsindex, vilket kan variera från 0 till 100. Ju högre värdet är desto bättre betyg har kommunens medborgare gett.

Nöjd inflytande-indexet visar hur medborgarna bedömer möjligheterna till inflytande på kommunens verksamheter och beslut.

Svenljunga kommun fick betygsindexet 38. Genomsnittet för deltagande kommuner i Sverige var 40. Enligt undersökningen är det i första hand faktorn "Påverkan", som kan höja helhetsbetyget.